



WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

5 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 5 września 2023 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej G. L.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu

z 9 października 2020 r., I AGa 256/19,

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości A.G. w upadłości likwidacyjnej
przeciwko G. L.

o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok w części co do rozstrzygnięcia
o zasądzeniu na rzecz powoda kwoty 61.000,40 (sześćdziesiąt
jeden tysięcy 40/100) zł z odsetkami oraz w całości co do
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania i w tym zakresie
przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu do
ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód A. G. wniosł o zasądzenie od G. L. kwoty 263.039,81 zł z ustawowymi odsetkami od 27 sierpnia 2014 r., jako równowartości środków, które pobrała na własne cele z kasy spółki cywilnej, w której pozostawała z powodem.

Pozwana G. L. wniosła o oddalenie powództwa. Przyznała, że z rachunku bankowego spółki pobrała kwotę 252.321,03 zł, lecz przeznaczyła ją na potrzeby spółki, której majątek w postaci maszyn i narzędzi przejął powód, a pozostały majątek spółki nie został podzielony; zarzuciła też przedawnienie roszczenia.

Wyrokiem z 18 kwietnia 2017 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 141.411,92 zł z ustawowymi odsetkami od 27 sierpnia 2014 r. do 31 grudnia 2015 r. i z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 stycznia 2016 r., a w pozostałym zakresie powództwo oddalił.

Sąd Okręgowy ustalił, że 25 października 2005 r. strony zawarły na czas nieoznaczony umowę spółki cywilnej pod firmą I. spółka cywilna. Strony przyjęły, że każdy wspólnik jest uprawniony do równego udziału w zyskach i zobowiązany do równego udziału w jej stratach, każdy wspólnik może wystąpić ze spółki przez wypowiedzenie swojego udziału na trzy miesiące naprzód, na koniec roku obrachunkowego, a z ważnych powodów bez zachowania terminu wypowiedzenia. Strony jako wspólnicy korzystały z kilku rachunków bankowych, między innymi w Banku w D.. Od października do końca grudnia 2012 r. pozwana jako jedyna posiadała kartę płatniczą, dzięki której mogła dokonywać płatności za pomocą środków z tego rachunku bankowego. W tym okresie pozwana pobrała z niego gotówkę w łącznej kwocie 260.929 zł, dokonała płatności kartą płatniczą na kwotę 23.919,62 zł i wpłaciła na ten rachunek kwotę 118,78 zł. Wydatki pozwanej za ten czas przekroczyły dokonaną przez nią wpłatę o kwotę 284.729,84 zł. W tym okresie pozwana przelała też na rachunek bankowy powoda kwotę 1.900 zł.

Spółka cywilna prowadziła księgę przychodów i rozchodów. Księgowa opierała się na dokumentach dostarczanych przez obie strony i obie strony miały dostęp do dokumentacji księgowej spółki.

Pozwana była wraz z mężem współwłaścicielką nieruchomości w S.. Strony ustaliły, że część środków spółki cywilnej zostanie przeznaczona na remont budynku na tej nieruchomości. W zamian byli w nim nieodpłatnie goszczeni kontrahenci spółki cywilnej.

Oświadczeniem z 12 lutego 2014 r. powód wypowiedział umowę spółki w trybie natychmiastowym z dniem 13 lutego 2014 r. z uwagi na działania pozwanej szkodzące spółce.

Pismem z 21 sierpnia 2014 r., doręczonym pozwanej 22 sierpnia 2014 r., powód wezwał ją do zapłaty kwoty 263.039,81 zł z tytułu pobrań kartą płatniczą z rachunku w Banku w D. w terminie 3 dni od doręczenia wezwania.

Sąd Okręgowy uznał za niewykazane przez pozwaną, że pobraną z Banku Spółdzielczego w D. kwotę 284.848,62 zł przeznaczała na cele związane z działalnością spółki. Oceniał, że powód po rozwiązaniu spółki jest legitymowany do dochodzenia roszczenia. Od chwili rozwiązania spółki do wspólnego majątku wspólników stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych (art. 875 § 1 k.c.), a zatem każdy z byłych wspólników może skutecznie dochodzić na swoją rzecz od dłużnika, a także od byłego wspólnika, wierzytelności powstałej w czasie trwania spółki w części odpowiadającej jego udziałowi.

Zarzut przedawnienia roszczenia był zdaniem Sądu Okręgowego bezzasadny. Pozew został wniesiony 21 sierpnia 2014 r., a roszczenie powoda dotyczy zdarzeń z okresu od 21 września do +31 grudnia 2012 r. Nawet gdyby do roszczeń powoda stosować trzyletni termin przedawnienia według reguł ogólnych, to i tak termin przedawnienia nie upłynąłby wcześniej niż 21 września 2015 r. W sprawie istnieją jednak przesłanki, aby przedawnienie roszczeń powoda oceniać według art. 442¹ § 1 k.c. i liczyć ten termin od momentu, w którym jako poszkodowany dowiedział się o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia. Skoro dokonane przez pozwaną wypłaty i płatności nie mogą zostać zakwalifikowane jako transakcje związane z działalnością spółki, to nie można uznać, aby pozwana do podjęcia takich czynności była uprawniona na podstawie art. 865 § 2 i 3 k.c. lub na podstawie umowy spółki.

Nierozliczone transakcje pozwanej dotyczyły kwoty 282.829,84 zł (po pomniejszeniu o wpłatę w kwocie 118,78 zł na rachunek bankowy spółki i wpłatę na rzecz powoda kwoty 1.900 zł). Należne powodowi świadczenie stanowi jednak – stosownie do jego udziału w zyskach spółki – połowę powyższej kwoty, tj. 141.414,92 zł, która to kwota podlegała zasądzeniu w pkt 1 wyroku. W pozostałym zakresie powództwo zostało oddalone (pkt 2 wyroku). O odsetkach od zasądzzonego

świadczenia Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c., uznając, że w dniu wniesienia pozwu, tj. 27 sierpnia 2014 r. pozwana pozostawała już w opóźnieniu w spełnieniu świadczenia, gdyż 22 sierpnia 2014 r. otrzymała wezwanie do zapłaty.

Po wniesieniu apelacji a przed jej rozpoznaniem, postanowieniem z 25 lipca 2018 r. Sąd Rejonowy Poznań - Stare Miasto w Poznaniu ogłosił upadłość powoda i wyznaczył na syndyka M. B., z udziałem którego podjęte zostało postępowanie w sprawie.

Wyrokiem z 9 października 2020 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu zmienił wyrok Sądu Okręgowego z 18 kwietnia 2017 r. w punkcie 1 w ten sposób, że obniżył zasądzoną na rzecz powoda kwotę do 61.000,40 zł, oddalając powództwo w części dotyczącej żądania zapłaty kwoty 80.411,52 zł z odsetkami od 27 sierpnia 2014 r.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy z naruszeniem obowiązującego w czasie rozpoznawania sprawy art. 207 § 6 k.p.c. oddalił wnioski dowodowe z dokumentów załączonych do pisma pozwanej, które złożyła w zakreślonym przez Sąd terminie. Jeżeli nawet w jakiejś części dokumenty te odnosiły się do opinii biegłego w zakresie nie objętym treścią zarządzenia Sądu wydanego na rozprawie 22 grudnia 2016 r., to przeprowadzenie z nich dowodów nie spowodowałoby zwłoki w rozpoznaniu sprawy. Zapoznanie się z dokumentami i ich ocena wymagała jedynie zwiększonego nakładu pracy Sądu, czego nie można utożsamiać z wydłużeniem postępowania w rozumieniu art. 207 § 6 k.p.c. Obowiązkiem Sądu Okręgowego była zatem ocena złożonych dowodów, szczególnie w świetle zeznań biegłego na rozprawie 8 grudnia 2016 r., że materiał zgromadzony w części księgowej był niekompletny i uniemożliwiał wydanie opinii, która powinna uwzględniać dokumentację księgową za okres wcześniejszy i późniejszy, a jej badania Sąd nie zlecił, zaś biegły nie mógł występować do stron o jej przedłożenie.

Sąd Apelacyjny z urzędu przeprowadził dowody pominięte przez Sąd Okręgowy i ustalił, że pozwana wpłaciła 14 grudnia 2012 r. kwotę 100.000 zł na rachunek spółki cywilnej I. prowadzony w banku. Kwota ta została następnie przelana na rachunek bankowy prowadzony dla T. w U., jako zaliczka na zakup prasy krawędziowej C., potwierdzony fakturą zaliczkową wystawioną przez T. z 12 grudnia 2012 r. na kwotę 184.500 zł. Kwotę łącznie w wysokości 19.078,94 zł pobraną z

rachunku w Banku w D. pozwana przekazała M. M., spłacając w ten sposób jego wierzytelność w stosunku do wspólników spółki cywilnej z tytułu pożyczki. W okresie od 15 października do 28 listopada 2012 r. pozwana przekazała powodowi łącznie kwotę 16.930 zł oraz pokryła kartą płatniczą wydatki spółki cywilnej w kwocie 5.030,03 zł.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko, że z uwagi na art. 875 § 1 k.c. po rozwiązaniu spółki powodowi przysługuje legitymacja do zażądania zwrotu połowy środków pobranych przez pozwaną i nierozliczonych przez nią, stosownie do udziału wspólników w zyskach i stratach spółki. Powód domagał się zasądzenia od pozwanej kwoty 263.039,81 zł jako pobranej przez nią w okresie od 1 października do 31 grudnia 2012 r. z rachunku bankowego wspólników w Banku w D. i chociaż biegły pobraną i wydatkowaną a nierozliczoną przez pozwaną kwotę określił jako 282.829,84 zł, to powód w toku sprawy nie rozszerzył powództwa. Zgodnie z art. 321 § 1 k.p.c. podstawy do dalszych rozliczeń stron nie może zatem stanowić kwota 141.414,92 zł zasądzona przez Sąd Okręgowy, lecz kwota 131.519,90 zł, jako połowa kwoty zażądanej przez powoda.

Sąd Apelacyjny uznał, że gdyby pozwana nie wykazała, iż przekazała kwotę 100.000 zł na rzecz firmy T., kwotę 19.078,94 zł M. M., kwotę 16.930 zł powodowi oraz że kwota 5.030,03 zł wydatków pokrytych przez nią kartą płatniczą przeznaczona została na potrzeby prowadzonej przez strony spółki cywilnej, to powodowi należałoby zasądzić kwotę 131.519,90 zł. Od tej kwoty odjął jednak po 1/2 z wymienionych wydatków obciążających obu wspólników. Uznał, że powodowi należy się od pozwanej łącznie kwota 61.000,40 zł z odsetkami od 27 sierpnia 2014 r. Data popadnięcia pozwanej w opóźnienie w zapłacie dochodzonej przez powoda należności została bowiem przez Sąd Okręgowy określona prawidłowo.

Pozwana zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego z 9 października 2020 r. w zakresie, w jakim uwzględnia powództwo przez zasądzenie od niej kwoty 61.000,40 zł. W skardze kasacyjnej zarzuciła, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem prawa procesowego, tj.: art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. w związku z art. 378 § 1 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie i orzekanie z pominięciem części materiału zebranego w postępowaniu apelacyjnym oraz zarzutu apelacyjnego pozwanej odnoszącego się

do ustalenia przez Sąd Okręgowy charakteru rozliczeń dokonywanych pomiędzy stronami oraz do pominięcia należności wypłacanych przez pozwaną pracownikom zatrudnianym przez wspólników I. s.c., pomimo obowiązku orzekania zarówno na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji i w postępowaniu apelacyjnym, a tym samym przez nierozpoznanie zarzutu apelacyjnego i niewyjaśnienie przyczyn, dla których Sąd odmówił tym dowodom wiarygodności i mocy dowodowej.

Pozwana wniosła o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawodawca nie sformalizował apelacji jako środka zaskarżenia, gdyż nie wymaga, aby apelujący przytoczył w niej podstawy i zarzuty zaskarżenia, które by ograniczały sąd drugiej instancji przy rozpoznawaniu sprawy. Sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym (art. 382 k.p.c.), z ograniczeniami wynikającymi z art. 381 k.p.c. W stanowiącej zasadę prawną uchwale składu siedmiu sędziów z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07 (OSNC 2008, nr 6, poz. 55) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania.

W apelacji od wyroku z 18 kwietnia 2017 r. pozwana zwracała uwagę na pominięcie przez Sąd Okręgowy nie tylko okoliczności świadczących o tym, że środkami wypłaconymi z rachunku bankowego zapłaciła za maszynę zakupioną przez wspólników oraz spłaciła ich wspólny dług z umowy pożyczki, lecz i o tym, że środki te przeznaczała na wypłaty dla pracowników spółki (k. 1073). Pozwana odwołała się przy tym do zeznań świadków i dokumentacji mającej obrazować wysokość kwot, które przeznaczyła na wypłaty dla pracowników spółki (k. 1079 oraz k. 1082 z przytoczeniem materiału dowodowego – oświadczeń pracowników zatrudnianych przez wspólników, które miały posłużyć do stosownych ustaleń). Pozwana utrzymywała także, że pozwany ze wspólnych środków pokrywał własne

wynagrodzenie i bieżące potrzeby konsumpcyjne, a wypłaty z kont spółki były dla niego jedynym źródłem dochodów; określiła też mający wykazywać tę okoliczność materiał dowodowy (k. 1083).

Skoro Sąd Apelacyjny uznał, że naruszeniem art. 207 § 6 k.p.c. było zaniechanie rozważenia twierdzeń pozwanej i wykazującego ich prawdziwość materiału dowodowego przedstawionego przez nią jeszcze przed Sądem Okręgowym, to nie powinien był ograniczać się w analizie tego materiału wyłącznie do kwestii zapłacenia przez pozwaną za maszynę zakupioną przez wspólników oraz spłacenia długu wspólników z umowy pożyczki, lecz powinien był wypowiedzieć się także o tym, czy uznaje za udowodnione to, że pozwana z wypłacanych z rachunku bankowego środków pokrywała część wynagrodzeń pracowników zatrudnianych przez wspólników oraz czy uznaje za udowodnione, że powód przeznaczał na własne potrzeby środki wypłacane ze wspólnych rachunków lub przekazane mu przez pozwaną, a jeżeli nie, to z jakich przyczyn przedstawiony przez pozwaną materiał dowodowy uznał za niewystarczający do wykazania podniesionych przez nią twierdzeń. Zaniechanie rozważenia powyższych okoliczności i ujawnienia w motywach rozstrzygnięcia sposobu, w jaki Sąd Apelacyjny odniósł się do przytoczonych twierdzeń i dowodów zgłoszonych przez pozwaną, czyni zasadnym zarzut wydania zaskarżonego wyroku z naruszeniem art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. w związku z art. 378 § 1 k.p.c.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 398²¹ k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[ms]